

PRIMORSKI LIST.

Poučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem.

„Vse za vero, dom, cesarja!“

„Primorski list“

izhaja vsak prvi in tretji četrtek v mesecu. Cena za celo leto 1 gl., za pol leta 50 nvč. — Posamezne številke prodajajo se v tabakarnah po 4 nvč.

Uredništvo in upravnništvo

mu je v Trstu, via dei Fabbri št. 7. — Nefrankovana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo. — Cena za oglase po pogodbi.

Nekaj o šoli iz državnega zbora.

Ravno je končana v državnem zboru razprava o stroških za razne šole. Ministerstvo je predložilo grozne številke tisočakov za vseučilišča, za srednje šole, za trgovske, obrtnijske in druge šole. Poslanci so glasovali za vse brez premembe. Po stari parlamentarni navadi so poslanci naštevati naučnemu ministru svoje želje, pomisleke in nasvete. Povsod nekaj manjka, vsi so tožili, noben poslanec ni rekel, da je zadovoljen. Kjer pa so vsi nezadovoljni, tam je ministru najlože odgovarjati. To je čutil tudi vitez Madejsky. Rekel je skoraj vsakemu: „Prav praviš, ali vsem ni mogoče vstreti“. In tako ne vemo, ali bo minister le količkaj vstregel željam Slovencev v Trstu in v Gorici. Naj bi vsaj Nabergojev govor nekoliko pošteval, naj bi razumil vmirajoče Slovenstvo ob Adriji, ki kliče vladajoči gospodi na Dunaju: Ave Austria, morituri te salutant.

Toda podrobnosti nočemo naštevati, ker so itak vse znane. Važna so pa nekatera načela, ki so pri šolski razpravi premagavala. Katoliška plačujoča ljudstva so se iz te razprave prepričala, da je liberalizem, pravi židovski liberalizem gospodar v državnem zboru.

1. Prvo načelo, ki je za narode važno, je, da se *nimajo stroški niti za novič znižati*. Minister in poslanci so bili v tem ene misli, da so stroški še premajhni. Za to so nasvetovali polno novih šol, povišanje plače tu in tam itd. Prvi pridejo na vrsto c. kr. profesorji na srednjih šolah, ki nikakor ne morejo izhajati z 1200–2400 gold. plače. Saj so pa tudi res vredni velikega plačila, posebno v Gorici, kjer se morajo veliko truditi, da spravijo od 70–100 dijakov iz prve gimnazije 10–15 v osmo šolo. Potem pridejo kmalu drugi učitelji na vrsto, ker so v primiru z drugimi uradniki baje jako slabo plačani. Po liberalnem nauku bi moral biti vsaki deseti človek uradnik in imeti vsaj poldrugotisoč goldinarjev plače in še vsaki mesec za na lot. Stranka, ki z ljudstvom drži, ne more odobravati tolikih bremen in take potratnosti. Čudno se nam zdi, da ni noben poslanec črnil besede o tem. Posebno oni gospodje, ki govorijo tako radi o katoliški šoli, naj bi narodom tudi povedali, da šola v cerkvenih rokah, bi ne stala niti majhno polovico toliko kakor stane zdaj, ko je v državnih rokah. Zakaj molčijo vsi o tej točki?

2. Drugo načelo, razvidno iz državnozbornske razprave je, da je *naša šolska postava dobro katoliška, da je cerkev lahko z njo zadovoljna, da je po tej postavi cerkvi mogoče vzgajati pobožno in bogoboječe ljudstvo*. To načelo je izpovedal sam minister Madejsky — in zraven še dostavil, da naj bi se ta misel širila mej ljudstvo, katoliški možje pa naj bi se sprijaznili z našo postavo,

z našo šolo, posebno z *ljudsko šolo*. Take besede nismo pričakovali od koalicijske vlade. Reklo se je namreč od začetka, da se bodo stranke izogibale prepirnih vprašanj in načel in to samo v zbornici, ne sicer. Vprašanje o šoli pa je bistveno in načelno vprašanje ki loči liberalce od katoličanov. To je priznal tudi krščen žid-liberalec Suess rekoč, da šole se ne sme nobena stranka dotakniti dokler traja primirje. Liberalci so postavili skovali in narodom oprtili, oni ne odjenjajo od nje niti za las, ali ravno tako je res, da katoličani te postave niso odobrili in je po vesti ne morejo odobriti, ako nočejo zatajiti vere in vse politične prošlosti. Ako katoliški možje izbrišejo to točko iz programa, tedaj jih ni več potreba na Dunaju, tedaj nimajo več pravice do katoliškega imena. —

In zakaj ne smejo katoličani odobriti ali celo ljudstvu hvaliti nove šole? Prvič za to ne, ker jim je papež *Pij IX. to prepovedal*, in to tako očitno in odločno, da mej katoličani ne more biti o tej stvari niti razgovora. Pred to auktoriteto je nam vsaka vlada ali stranka ničla, pa naj je še tako mogočna. Boga moramo bolj v bogati ko ljudi. — Drugič za to ne, ker se *učitelji učijo in vzgajajo na učiteljskih pripravnicah*, ki so v pobožnosti in veri iste veljave ko gimnazije. Cerkev nima tam nobenega nadzorstva in profesorji se nastavljajo, ako so izprašani na vseučilišču, naj si vže bodo katoličani ali protestantje ali judje ali pa sploh brez vere.

Cerkev bi morala pozabiti svoj poklic in zapovedi Gospodove, ako bi kedaj rekla: „Take pripravnice so mi po volji“. Tretjič pa nam je nemogoče odobriti in hvati šolo, v kateri se vse tako poučuje, da se vstreže katoličanom in judom, v kateri se ne moli več Kristusa in ne časti več Matere božje, v katere berilih je vse izbrisano, kar ni všeč judom ali česar ne verujejo židje. *Mi zahtevamo za katoliške otroke katoliških davkoplačevalcev katoliško šolo.*

Ako bi tedaj besede ministrove pomenile, da morajo od zdaj naprej poslanci o tem molčati v zbornici in pred ljudstvom, ali pa, da so dolžni novo šolo celo hvaliti pred ljudstvom, v časopisih, na katoliških shodih, v društvih, tedaj bi bilo nemogoče ostati v družbi z vlado. Koalicija je in mora biti za katoliške poslance samo v državni zbornici. Tako smo tudi grofa Hohenwarta razumeli, ko je rekel, da se gre za neko kratko, začasno vlado. Katoliški poslanci tedaj ne bodo molčali o šoli, ni v zbornici ni pred ljudstvom, ampak bodo še bolj ko do zdaj širili prepričanje, da je treba prevestrojiti naše šolstvo po naukih katoliške cerkve za katoliške narode. Žal nam je, da so katoliški poslanci, ki so z vlado, te

točke premalo povdarjati. Posebno bi bili želeli, da so ministru bolj jasno in odločno povedali svoje misli in namere. Ta njihov molk bi vtegnil škoditi dobri stvari, ako bi si vlada dela v glavo, da hoče od zdaj naprej *ovirati odločno katoliško gibanje* za katoliško šolo. Tega grof Taaffe ni delal in ako bi ta vlada poskusila kaj takega, tedaj bode ravno nasprotno dosegla. — Pohvaliti moramo štajerskega poslanca *dr. Gregorca*, da je *povdarjal izjavo avstrijskih škofov o šoli*. Tako je prav. Skrbimo pa, da se njihove besede povsod razglasijo in da se bodo tudi doma, na Slovenskem tako povdarjale.

Sicer pa radi priznamo, da je *vit. Madejsky* lepše govoril o cerkvi nego nekedaj Gautsch. Nekateri listi so njegove besede tako razlagali, da hoče cerkev podpirati v šoli, da jej bode mogoče tudi *vkjub liberalni postavi bolj vplivati na odgojo*. To se res upa ministerstvo, ako hoče, ali pa bo res storilo, ne vemo. — Sicer pa ponavljamo iskreno željo, naj se slovenski poslanci zopet zedinijo, sicer si bodo en drugemu na potu namesto da bi se spodbujali in podpirali.

Sv. Oče Leo XIII.

Rimski papež in — Slovani.
Čehi in Hrvatje.

Mej Slovani so se v zahvaljevanju rimskemu papežu Leonu XIII. najbolj odlikovali *Čehi in Hrvatje*. Na zahvalno pismo kardinala Schwarzenberg-a in vseh čeških škofov odgovoril je papež 14. julija 1881., „da vidi v teh prisrčnih dokazih otroške udanosti slovanskih narodov do rimskega papeža, *znamenja velike bodočnosti sv. Cerkve v Slovanih*, da ne bo ničesar zamudil, kar bi pospeševalo slovansko bodočnost; da naj škofje slovanski skrbijo za pravo vzgojo slovanskega ljudstva in za pravo izobrazbo duhovenstva, ki je *rojeni voditelj ljudstva*“.

LISTEK.

Lažnjivi kljukec.

Spisal *Iv. Suša*.

I.

Komisar pri cesarski hlebgardi.

V Laživasi, prijetnem gorskem kraju, kjer še dandanes solnce vsak dan enkrat vzhaja in zahaja, sedeli so — od tega je vže davno — neke nedelje po popoldanski službi božji na kostanjevih hlodih pred Kislotočnikovo krčmo največjavnejši občinski možje. Hrbte razne širokosti obračali so proti popoldanskemu solncu hladne jeseni. Mej možmi bili so nekateri, ki so vže županovali v vasi, drugi bili so vže skoraj izvoljeni županom, tretjim je manjkalo pa le za las in zasedli bili bi županski prestol. Zadnje vrste mož bilo je največ.

Mej možmi razpletal se je živahen razgovor. In kaj bi se ne bil! — Nedelja je bila, časa so imeli dovolj in novic tudi ne premalo. Vaška mladina je pa popevala v Kislotočnikovi krčmi pri polnih bokalih sladkega — čvička. A pustimo mladino in sedimo k možem na hlodje. Mej njimi imel je glavno besedo grbast možicelj, suh kakor kresilna goba, a trden in čokat. Neki poreden paglavec narisal ga je na steni županove hiše

Česki narod, ki se po številu in nadarjenosti mej slovanskimi plemeni odlikuje, je dandanes razkosan in razdeljen v stranke. Strastna politika in brezverstvo, ki se je vtihotapilo v česko slovstvo in umetelnost, zadržuje zdravi naravni napredek českega naroda in otemnuje njegovo slavo. Ali že vidimo v našem času, da se vzbuja tudi na Českem mlada katoliška stranka, katera edina razdeljene narode spoja. Katoliška ideja — trdno upamo — bo združila ves česki narod in ga povzdignila do prave slave.

Še isto leto je papež posebno odlikoval *hrvatski narod*, s tem, da je vstanovil hierarhijo v Bosni in Hercegovini. Noben narod slovanski ni toliko trpel in se boril za sv. vero katoliško, kakor hrvatski narod. Mi Slovenci si štejejo v veliko čast, da smo, kot sosedje delili trpljenje in muke s tem narodom za sv. katoliško vero, ter tako skupaj zaslužili ime: *antemurale christianitatis*. Ni čuda, da so rimski papeži vedno podpirali junaški hrvatski narod. Omenjamo samo Gregorja VII., ki je vsem Hrvatom v živem spominu. Le ta je gojil visoke misli o *Jugoslaviji*, kakoršnih naš vek niti zmožen ni. *Jugoslavija mu je bila ideal!* Mogočno jugoslovansko kraljestvo bi bilo imelo nalogo biti antemurale, mogočen zid proti turškim navalom v obrambo sv. katoliške vere. Leon XIII. ni hotel zaostati v ljubezni do katoliških Hrvatov. Po dolgih stoletjih težkega vzdihovanja Bosne in Hercegovine pod krutim turškim jarmom zasvetila je luč svobode. Ustanovila se je nadškofija v Sarajevu, škofije v Banjaluki, Mostaru in Trebinju in povsod na čelu škofje — sinovi hrvatski!

Drugo dejanje, ki priča o ljubezni Leona XIII. do hrvatskega naroda je konkordat, ki se je sklenil med Črnogoro in Rimom 18. avgusta 1886., s katerim so postali črnogorski katoličani popolnoma enakopravni z razkolniki. Katoliška škofija za Črnogoro je v Barus.

Ako opomnimo še brige in skrbi, ki jih ima Leon XIII. do najviših posvetnih hrvatskih zavodov, ako

z oglom tako-le: Prvič naredil je na zidu trikot s širjim koncem navzgor obrnen. V gorenjem delu trikota zaznamoval je dve piki in izmej pik navzdol potegnul je ravno črto nekaj dalje nego do srede. Pod to črto potem še črto počez in — glava bila je na zidu. Na to pa mu je šlo delo hitreje od rok. Vratu mu ni stvaril, prešel je kar k truplu. To predstavlja štirivoglata škatlja, iz katere strčita dve vilici, vsaka ima petero rogljev. Sedaj pa še noge. Narisal je dve ravni trobenti, — to so hlače, segajoče do kolen; iz trobent gledata dve palici sè zakrivljeno bunko na koncih.

Tako je načrtal domači mojster laživaškega očaka Miho Res—niča, — tako so ga namreč zmerjali po imenu in priimku vsi vprek. — Ali ga je prav zadel mojster ali napak, to nas ni briga; nam je dovolj, da vemo, da imamo pred seboj suhega in grbastega Miho. In glej ga! — Ravnokar potegnul je iz nedrij črno, staro ruto, se nerodno obrisal, odkašljal in pričel z močnim, a zoprnim glasom:

„Odprite ušesa, kdor jih ima; kdor jih pa nima, izposodi si jih pri Balantovem oslu. Povem vam nekaj, česar se ni še žive dni čulo pod solncem!“

Komaj so mi začele lezti izpod kože one nedolžne rastlinice, katerim pravimo pri prešiču ščetine, utaknili so me vže biriči v vojake. Bilo je to še pod rajnim cesarjem Vrbanom — Bog mu v nebesa ne brani, saj je bil dober mož. — Pri vojakihi pravili so mi gospod „komisar“, ker snedel sem na dan tri do štiri hlebe

opomnimo še ljubeznjivega došaja djakovskega škofa Strossmajerja, voditelja in velikega mecena hrvaškega naroda, do rimskega papeža Leona XIII., ako dodamo iz najnovejšega časa, kako se je Leon XIII. potegoval, da dobi Zagreb, hrvaško središče, za škofa sina hrvatskega, ki bo čutil in delal za narod hrvatski, je pač razumljivo veliko veselje Hrvatov, ki so v gledali v Leonu XIII., novega Gregorja VII.

„Grguru sedmom dični nasledniče,
Hoj Slavene pod plašt prikupljaš svoj,
Aj dolgo, zdravo veselo nam stoj!
Hrvatstvu s Tebe nova nada niče.

Od inieh on jače Tebi kliče,
Da Bog Ti dade sveti izbit boj,
On, koj junački vjeran borbi toj
Bi krstu branik — kô ga pape diče.

Što ne bi sudjeno Grguru sedmom
Ni Zvonimiru, kralju hrvatskom,
Promisô može Lavu trinajstom.

Udielit. Ti daj nas kriepi moči svom!
I vidjet češ, što mogu Hrvatî,
Dok im Otac Ti si — crkva mati!“

(Almanak bogoslovne mladeži
v Zagrebu l. 1893.)

NARODNO GOSPODARSTVO.

Zakaj smo ubogi?

(Dalje.)

Ali treba dokazov? Vsaki dan jih ima polno! — Malo je „pravih Izraelcev, v katerih ni zvijače“; veliko je pa „nepravih Izraelcev“, v katerih je vse polno zvijač. — Zadnji dajajo slepim revežem, ki se krščanskim naukom posmehujejo, zausnice plosk na plosk, da je kar veselje gledati, ko bi ne trpeli naši bratje!

komisa. Pa vendar, ljubi moji, kakor ste pametni in brihtni, — Bog varuj hudega! — vendar ne veste, kaj je vojaški stan. Vojak biti, veste, ni kar tako, kakor bi dejal zabeljen cmok v usta. Vojaški stan je trd kakor komisova skorja.

Pri vojakih treba je izpoditi iz možganov vse muhe in komarje. Ubogati mora vojak kakor šolski paglavec, kadar mu ukaže šolmašter poklekniti na ajdo.

Če ti reče feldvebl: Hap-tak! stati moraš kakor vojak pri božjem grobu. Če ti pa zavpije: Pajonet auf! nasa-diti moraš onega kleka od sablje na vrh puške. Zgoditi se pa mora to tako hitro, kakor bi kihnil. —

Služil sem v cesarski hlebgardi na Dunaju, kjer je več hiš, kakor pri nas oken, in več oken, kakor pri nas mišjih lukenj. Vsaka hiša ima toliko vrat, kolikor je jagod na rožnem vencu. Vrata so pa takšna, da bi spravil prav lahko skozi voz sena. — Hej, to so vam bili časi, ko sem bil na Dunaju in sem služil v cesarski hlebgardi! Takrat sem bil v tretjih nebesih — primaruha! —

Cesarja gledal sem vsak dan od obličja do obličja. Bolja znanca sva si bila, nego z mojo rajno Uršo — Bog ji ne zapiši grehov, ako jih je še kaj napravila po potu na oni svet! —

Prva prijatelja sva bila s cesarjem. Večkrat prinesel mi je skrivaje pod jopo kos cesarske gujati ali pa hleb kruha z mlekom primesenega. Vse to sem spravil lepo pod streho, ko sem bil sam in me ni videl nobeden.

Kdo najbolj razpihuje žrjavice narodnih prepilov? Kdo so najzagrizenejši Nemci, Italijani, Čehi? Kdo moti vodo?

Kam gredo milijoni iz narodnega gospodarstva? Kdo bogati, kdo uboža?

Prepozno je! Tudi ko bi imel trobento sv. Hije-ronima, pa jezik sv. Janeza Zlatousta in bi klical za-spanim kristijanom: „Ne dajte si vode motiti“ bi ne slišali! —

Omamili so je nepravi Izraelci s svojimi časopisi, spravili so je v sužnjost s pomočjo bratov prostozidajev. Ne čutijo več škarij!

Ako jim kedo v naglici košček mesa odreže, pač zakriče, pa se obrnejo na drugo stran in sladko spanje nadaljujejo. Opij bil je premočan! Ali sem previsoko zašel?

Čeravno ne živim v mestu, vendar lahko opazujem to spanje!

Ni dolgo od tega, je duhovnik svaril nekje v cerkvi ljudstvo, naj se ne pravda, posebno pa ne s pomočjo drugovercev, navedši besede sv. Pavla do kor. 1. VI. 5. 6.: „K vašemu osramotenju rečem... brat se z bratom pravda in to pri nevernikih?“

Kaj je pa moral slišati? „Drugoverci so bolji, nego kristjani, ker skrbé za svojo vero, pa še za krščansko“. „Drugoversk doktor več ve, kakor naš gospod nunc. Se je učil na Dunaju“, tako se je ustil rojak, ki noče pisati svojega imena, kakor stoji v krstni knjigi in slovenska slovnica zahteva, temveč, kakor uči drugoverec italijanske narodnosti!

Pomagaj takemu Slovincu, pa kriči: Živili Slovenci!

Ali ne silijo taki duhovnike k prepričanju, da je treba prej versko mlačnost pregnati, potem še le narodno? Je ni nesreče brez sreče! Ako duhovnik sv. vero uči in iz nje izvirajočo pravičnost, skrbi tudi za narod! Kdo bolje? Pa naj se oglasi! — —

Posebno so mi šle v slast cesarske gujati. Zastonj bi vam pravil, kake so, treba je pokusiti. A z mirno vestjo lahko rečem in glavo in knof pri hlačah bi stavil, ako ni res, da so cesarske gujati trintridesetkrat tečnejše od naših. Vedeti morate pa, da žive cesarski prešiči boljše, kakor pri nas župani. — Hm, šentaj, kaj menite, botri, kako srečen sem bil tedaj!?“

„Kakor takrat, ko te je bila zaprla rajna Urša v županovo klet, ker si ji ubil najlepšo kokoš skoraj do smrti“ oglasil se je zbadljivo Čemažar izpod Ušja. Vsi so se smejali na to. Res—nič pa ni molčal k temu. Njegova čast bila je v nevarnosti. Zato se je v sveti jezi spetelinil na Čemažarja in dejal:

„Ti kocin kuštravi, ti boš deval mene pod nič v pričo pametnih mož? — Ti negode boš posedal mene v blato? — Še enkrat migni mi z jezikom, pa ti povem eno, da se boš tri dni praskal za ušesi. — Jaz in cesar sva bila prijatelja in sva bila. Priča je lahko rajni Švrkarjev Jurij, ki je bil tačas z menoj“.

„Ha... ha... ha... kakšna priča! — Švrkarjev mu bo pričal, saj so ga vže črvi pozabili v zemlji“ zakrohotal se je Čemažar in se oziral okrog, ali se mu pridruži še kdo.

„Kaj boš ti šleva!? — Pravijo, da vsi ljudje, vse vedo; od tega vem tudi jaz nekaj, cesar ne ve marsikdo in tudi ti ne. — Drevi pojdeš z menoj na britof, pa boš videl in slišal Švrkarja, da pritrdi mojim besedam“ grozil se je Res—nič, dobro vedoč, kje je treba prijati

V malih rečeh pa vendar le ljubijo ljudje pravičnost — pri drugih!

Zgodilo se je, da je moralo za par niti „cvirna“ iti več oseb sedem ur daleč do sodišča.

Pripetilo se je v neki občini, da je prinesla pošta enega dne 40 (!) povabil toženim, tožnikom, pričam!

Odvetniki, komisije, sodnijski stroški, dolge poti, zanemarjanje domačega dela — kako dober kup so tožbe! Kako si opomorejo, tožbarji iz rev! Vse polno imajo dragih pisem in — praznih lupin!

Neha pa ne pravdar, dokler ga iz hiše ne zaženó ali dokler ga pravična kazen ne zadene!

Kaj praviš, ljubi kmetovalec slovenski, ali se ne spleča že na tem svetu v gotovem denarji, ako skrbiš za dobra dela, katera priporoča katekizem: krivice voljno potrpeti, razžalivcem iz srca odpustiti, krotek in ponižen biti? Ali ne tepe sam sebe, kdor krščanski nauk zametuje?

Še nekaj! Ker povsod manjka pravičnosti, in ker človeška družba brez pravičnosti ne more obstati, morajo biti povsod varuhi pravičnosti: pri vsakem uradu kontrolorji, pri vsakem obrtu nadzorniki, pri vsaki vasi orožniki, na vsaki meji finančne straže, v vsakem trgu ječe, ogledniki mrliški, mesarski, živinski, varuhi poljski, varuhi mestni. Ljubi angelj varuh moj, le Ti na stran mi stoj! Zarad krivičnežev, ki bi radi kar cele dežele pograbili in zarad takih, ki nočejo dati cesarju, kar je cesarjevega, so vsa mesta polna vajakov, orožja; morja polna ladij. Koliko vse to stane?

Mogoče se bo kdo tudi tu posmehoval, da plitvo sodim, da se drznem vse javno življenje najbolj omikane stoletja grajati! Vendar bom trdil: Edino zanesljivega kontrolorja, ki že v srcu zamore krivičnost zatrei, to je: *strah božji* so odpravili.

Imena „Pravičnega sodnika“ ne najdeš več v javnih postavah, za to toliko zmotljivih kontrolorjev.

Neznosni davki težé tudi tiste, ki so pripomogli k takim postavam pri volitvah.

take može, kakoršen je bil Čemažar. In pogodil je pravo. Kmetje osupili so nato vsi ter se pomaknili bliže drug k drugemu. Neka groza pošegečala jih je po hrbtu, dasi je bil še jasen dan. Čemažarju pošlo je vse veselje, da bi še dalje nagajal Mihi. Hudir, mislil si je, rajše molčim, kakor grem na britof.

Ni nam menda treba praviti, da je bil Res—nič prav zadovoljen sê strahom svojih sosedov. Zunajno pa ni kazal svoje zadovoljnosti, ampak držal se je še vedno malo na jezno stran in začel je pripovedovati dalje:

„Še celo na mizo nosil sem večkrat cesarju, ko mu je zbolel hlapec. Pa, kaj menite, da prenaša cesarski želoдец take neslane jedi kakor kmetijski? — Oblič, kapusa in boba niti ne pogleda cesarska družina. Še cmoki so ji prenavadna reč; o žgancih še govorenja ne. — Belega kruha, sira, skute imajo Cesarjevi vse predale polne. — Paberkoval sem pa vedno le jaz po mizah in kaj menite, da mi ni bilo tačas po moji in božji volji?“

„Hop — raca na vodi — zopet si jo ovalil!“ oglasil se je hlastno Čemažar, ki je imel poleg drugih tudi to slabost, da ni rad zabil, ako mu je kdo podkadir pod nos. Tudi v tem slučaju vrel mu je žolč še od prejšnjega besedovanja z Mihom.

„Kaj sem ovalil, ti obiralec sikavi!“ zarenčal je Res—nič srdito in sklepetale so mu suhe čeljusti. Naš Res—nič bil je namreč vedno tak, da je rajše dobil zaušnico, ako mu jo je kdo pritisknil, nego čul žaljivo besedo.

Davki bodo v tem oziru vedno še rasli, vsaj treba vedno več ječ, ker mnogoštevilni varuhi pravičnosti vedno več krivičnežev polové; ustaviti krivičnosti pa ne morejo. Tu se spolnuje beseda „Pravičnega“: „Kdor z mano ne pobéra, ta raztresa“.

Ubogi národ, boš tudi ti le raztresal? Prišel bo čas, ko boš pobéral! Kdaj? Kedar boš krščanske poslance volil v katoliški centrum! Takrat bomo spet pobérali. Bog daj, da bi se to kmali zgodilo, da bo še kaj pobrati! Nazaj krščanska vlada!

Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Dunaj. Najvažniši predmet v državnem zboru je obravnava o urejenju valute. Fin. minister se menda s svojimi predlogi ni upal zmagati pred vso zbornico, zato je šel k vsakemu klubu posebej, da bi pomiril prestrašene duhove in odgovarjal na vprašanja, ki so mu jih stavljali razni poslanci. Ker so bile nedavno razglašene terjatve avstro-ogrske banke glede ponovitve bankinega privilegija, o katerih je isti minister Plener v davkarskem odseku rekel, da so nesprejemne, bilo je za večino konservativnih poslancev merodajno načelo, da se denarnemu zavodu, ki kaj takega zahteva od države, nima izročiti nijeden krajcar v varstvo, dokler ne odjenja od svojih zahtev in pogodba z njim ni dog-nana. Vsled tega je z večino obveljal nasvet, naj se razprava o valutnih predlogih odloži za toliko časa, dokler avstro-ogrska banka ne odstopi od svojih pogojev. Vsled tega glasovanja je prijavil grof Hohenwart, da izstopi iz konservativnega kluba, in klub je potem določil, da je njegovim udom prosto, glasovati v državnem zboru za ali pa proti vladni predlogi — in

„Poprej si pravil, da si služil pri hlebgardi, sedaj pa trdiš, da si brisal cesarju mizo. — Ha, še lagati ne zna!“ dejal je Čemažar sé škodoželjnim smehom in drugi so se smejali ž njim.

„Ti me ne boš učil, — če bi bilo treba! — Pa, da veš, povem ti kar v zobe, da nimaš nikar preveč prevračati in prejedati mojih besed, da ne okusiš teže mojih pestij. Vržem te ob tla, da se boš pobiral tri mesce. — Vi pa, dragi botri, ki jimate čisto pamet in se vam ni še naredil prisad na možganih kakor temu-le, vi botri, pravim, nikarte poslušati tega človeka. Meni verujte in volk me podiši, če ni res, da je gola resnica, kar vam pripovedujem. Zakaj bi pa tudi lagal, ko vidim, da imam pred seboj može po božji volji. Ti prekajena gnjat Čemažarjeva drži v redu tista tri kolesca v črepinji. Veš, resnica je le ena, a še tista oči kolje, ušes pa nobena ne. Zato poslušaj lahko, a oči varuj. Če me boš pa še kdaj zmerjal za lažnjivca, napišem na kanclijo nemško pravdo, ker si me pripravljaj ob dobro ime.“

Čemažar je jenjal oporekati. Zamišljeno zrl je pred se v tla, kakor bi premišljeval, kako se bo branil, ko ga bo Miha tožil. Čez nekaj časa pa se je jezno pobral iz družbe in šel v Kislotočnikovo krčmo, da bi si splaknil jezo z merico — čvička.

„Prav, da si se mi skidal!“ siknil je Res—nič za odhajajočim Čemažarjem.

Hohenwart ostane v svojem klubu. Naša država ima zdaj okolo 400 milijonov državnih bankovcev, za katere dobra stoji vsa država, in sama sebi sevá da ne plačuje obresti. Minister Plener hoče te bankovce, in sicer prvo polovico v dveh letih, drugo polovico pa pozneje, odpraviti iz prometa, in zato ravno toliko dolga storiti za katerega bi bilo treba šteti na leto kakih 17 milijonov samih obresti. Kapitalistom, ki ne vejo, kam posoditi svoje milijone za dobre obresti, je to kaj priložno, a davkoplačevalce pa bo težilo zaradi letnih obresti. Zato se poslanci, katerim je blagor ljudstva na srečo, protivijo temu zakonu. Žalibog da ne bodo zmagali; k večem bodo dosegli, da se stvar nekoliko zavleče z upanjem, da se med tem časom kaj pripetí, kar bi valutno vravnavo pripeljalo na drug tir. V tem pomenu je poslanec Abrahamovič stavil predlog, naj se določi, da goldinarski bankovci veljajo še do konca 1895., državne blagajnice pa jih morajo sprejemati do 30. junija 1896., petaki in petdesetaki naj veljajo do konca leta 1897. Nasledek te premembe bo, da državi ne bo treba že l. 1894. in 1895. avstro-ogerski banki izročati zlata v varstvo, ampak bo čakala lahko do l. 1897., do katerega časa bodo dovršene obravnave z avstro-ogrske banko in se bode pokazalo, ali bode ona poslovala še naprej, ali pa se bo morala umakniti novemu denarnemu zavodu, na katerega Madjari ne bodo toliko mogli vplivati, kakor na to banko. Valutni predlog z dodatkom Abrahamovičem je vsprejet v drugem in tretjem branju. Krepko je pri tej obravnavi pojasnjeval knez Liechtenstein, da bode vsa preosnova valute koristila le visoki financí (milijonarjem). Na ugovor, da je tu zastavljena čast države, pravi princ Liechtenstein, da je pač neprijetno, ako kdo zaide v zagato, no, to znači trdovratnost, ako hočemo po sili naprej, dasi vemo, da ni nikjer izhoda. Čast Avstrije ne zahteva, da bi vstrajali pri storjenem pogrešku; dolžnost je ministerstvu, da nas obvaruje izgube nakupljenega zlata, v katerem je zastavljen davek pridnega, a skoraj obnemoglega ljudstva.

Tiskovni odsek je dovršil nekatere premembe tiskovnega zakona, katerim je vlada tudi voljna pritrditi, namreč: a) da se dovolitev za prodajo perijodičnih tuzemnih tiskovin ne more odreči nikomur, ki je po določilih obrtnega reda opravičen za samostojno izvrševanje svobodnega obrta; b) dolžnost vložiti varščino (kavcijo) odpade; če se spozna povodom izdaje perijodične tiskovine na globo, se mora plačati v osmih dneh potem, ko razsodba stopi v veljavo; ako se ne plača, ustavi državno pravdušništvo izdajo dotične tiskovine, dokler se ne izkaže plačilo; c) pri konfiskaciji ima državni pravdnik naznaniti članek, oziroma mesto članka, ki je povod konfiskacije; d) ako se po izvršeni ugovorni obravnavi konfiskacija spozna za neopravičeno, se po konfiskaciji poškodovanemu dokazljiva škoda povrne iz državne blagajnice. Časnikarski kolek še ostane. Posl. Gessmann je naglašal, da je časnikarski kolek največja krivica, in ako ga že nečejo odpraviti, naj se isti vsaj zaračuna po velikosti lista, in naj ga plačujejo vsi, toraj tudi vladi prijazni listi.

Predlog gledé podržavljenja tržaških skladišč je potrjen v spodnji in zgornji zbornici.

Ferjančič, Klun in tovariši so izročili interpelacijo zaradi postopanja političkih oblasti napram slovenskemu prebivalstvu na Koroškem.

Spinčić je stavil resolucijo, naj finančne oblasti jemljejo ozir na hrvatski in slovenski jezik, ter da naj finančno ravnateljstvo hitreje rešuje utoke; in drugo, v kateri

se vladi naroča, naj se prebivalcem v Istri, ki bivajo v obližju Trsta, prejemanje soli za živino odkazuje v Trstu, ne pa v Piranu.

Zbornica je potrdila zakon, s katerim se najnovjše dunajsko posojilo v znesku 35 milijonov kron oprošča od pristojbin in pripušča za pupilarne vloge.

Ferjančič, Klun in tovariši so izročili tudi resolucijo, v kateri učnega ministra opozarjajo na čudne šolske razmere v Globasnici (na Koroškem).

Železniški odsek je vsprejel predlog o lokalnih železnicah, ki se imajo letos graditi in vsprejel resolucijo Burgstallerja v pospeševanje lokalnih železnic po Istri in Goriškem.

Ogrska. Gosposka zbornica je 10. t. m. zavrgla predlogo o civilni poroki z 21 glasovi večine. K tej razpravi je prišlo toliko magnatov, da niso imeli vsi prostora, da bi sedeli, nekogi so morali stati. Škofje so došli vsi, celo bolni škof Lönhart se ni vsrašil dolge poti iz Sedmograške do Budimpešte, — prinesli so ga v zbornico. Prišli so tudi vsi c. kr. dvorni dostojanstveniki. Primas Vaszary je rekel, da kat. cerkev vsako le civilno sklenjeno poroko smatra za priležništvo in da so se modrijani vseh ljudstev izrekli za nerazdružljivost zakona. — Sv. Oče papež so darovali posebno sv. mašo, da bi zmagali zvesti verniki med liberalci.

— V Kološu se vrši velika pravda zaradi znane romunske spomenice. Vzrok tej pravdi je ta-le: Ker Madjari vse druge narodnosti kar morejo zatirajo, je l. 1892. narodni shod sedmograških Romunov sklenil predložiti cesarju spomenico, v kateri so našteje pritožbe Romunov, živečih pod ogrsko krono. V tej spomenici je ogrska vlada iztaknila veleizdajo in še druga hudočelstva. Razburjenje je zaradi te pravde med romunskim narodom velikansko. Od vseh krajev je na postaje privrelo neštivilno občinstvo, ki je pozdravljalo narodni odbor na potu k toženski obravnavi. Prav mnogo jih je prišlo tudi v Kološ, kjer vlada s težko silo vzdržuje mir in red. Romunci ne morejo razumeti, kako isti Madjari, ki so puntarja Košuta z vsem mogočnim slavljem pokopavali, njih imenujejo veleizdajalce, ker so, polni zvestobe do cesarja, pri njem iskali pomoči.

Vnanje države.

Rim. Sv. Oče papež vsprejeli so španske romarje. — Ravnokar vrši se pravda proti obtožencem v znanem bankarskem škandalu, iz katere je razvidno, kako je s poštenostjo tam, kjer jim je vera deveta briga. Glavni obtoženec, bančni direktor Tanlongo, je obdolžen, da je od l. 1885. do 1893. skupaj z blagajnikom deloma poneveril, deloma pustil, da so drugi poneverili, 23 milijonov in 42 tisoč lir in da sta ponaredila bankovcev v skupnem znesku za 41 milijonov!! Porabila sta tega veliko, da sta podkupila javne uradnike! Kdo trpi škodo? — Tisti, ki ima kaj takih laških bankovcev, ki so za nič. Kaj ni res lepo v deželi onkraj luže? —

Serbija. Kralj Aleksander je izdal ukaz, s katerim so njegovemu očetu Milanu in materi Nataliji povrnjene vse državljanske pravice. Sodišča so se uprla temu ukazu, češ, da kralj nima pravice razveljaviti postav sklenjenih od skupščine in potrjenih od vlade. Radikalni listi žugajo z državljansko vojsko.

Na Grškem se ponavljajo potresi, po katerih je porušenih že silno veliko poslopij in tudi mnogo ljudi pokopanih pod razvalinami.

Na Nemškem so povišali borzni davek. Proti so glasovali le liberalci in socijalni demokrati, ki so sploh sužnji pod judovskim vodstvom. — V Darmstadtu je bil katoliški shod, katerega se je udeležilo blizu 10.000 ljudi. Kardinal Rampolla je brzajavno sporočil papežev blagoslov.

DOPISI.

Iz Gorice. Danes imam poročati dva vesela dogodka. Slovesna procesija k Materi Božji na sv. Gori se je posebno sponesla. Vreme je bilo sicer deževno, ali ni moglo zabraniti poti pobožnim romarjem, kojih je prišlo neki blizu 50.000. Iz Gorice so odšli točno ob 4 zjutraj, na goro dospeli so ob 9. Potem je v slovenskem jeziku pridigoval vlč. gosp. Kolavčič, župnik Solkanski; govoru je sledila slovesna sv. maša, kojoj je daroval prevz. knezo-nadžkof. Med mašo je v laškem jeziku propovedoval msgr. Alpi. Po maši je podelil prevz. knezonadžkof, pooblaščen od sv. Očeta, popolni odpustek, in ko se je odpela zahvalna pesem, blagoslov z Najsvetejšim. Sv. Oče, brzajavno obveščeni o ogromnej udeležbi, so podelili vsem božjepotnikom ap. blagoslov.

S to velikansko procesijo, koje se je udeležilo tudi precejšnje število pobožnih vernikov iz Trsta in okolice pod vodstvom preč. kanonika Buttignoni-ja, se je dostojno proslavila stoletnica z nova odprtega svetišča svetogorskega in tudi 50letnica papeževega škofovskega posvečenja. Naše ljudstvo, slovensko in italijansko, je enodušno pokazalo brezmejno zaupanje do Marije Device. Bog ohrani v ljudstvu to lepo ljubezen. Slava Mariji, naše deželice skrbni varuhinji!

Ne da bi človeka hvalil, ampak da povem lep izgled, objavim naj še, da je pri tej priliki pokazal svojo znano radodarnost in gostoljubnost preč. g. ravnatelj monsgr. *Lavrenc Rutar*. Pri obedu so nabrali povabljeni 120 gld. za slov. in ital. Alojzijevišče. Povrni stotero blagemu duhovniku Marija Devica, koji služi celo življenje!

To slovesno procesijo je fotografiral v štirih pozicijah g. A. Jerkič v Gorici. Fotografije so lepo dovršene ter na ogled razpostavljene na Travniku št. 11. Cena posameznim je 1 gld.

Drugi vesel dogodek imam z Dunaja. Naša delegacija na Dunaju, slovenski in italijanski poslanci, so šli k naučnemu ministru in so ga prosili, naj vstreže želji slov. in ital. ljudstva, ki uže toliko let zastoj prosi slovenske in italijanske gimnazije v Gorici. Za zdaj bi biti zadovoljni z nižo gimnazijo. Poslanec je vodil grof *Fr. Coronini*, naš najvpljivniši politik, za kar mu bo gotovo cela dežela hvaležna. Ker je minister ravno nekoliko dni poprej obljubil, da hoče rad uvaževati želje, ako mu je izrazijo vsi poslanci ene dežele ali pa deželni zbori, upamo, da bo imelo to trkanje vspeh. Minister je odgovoril, da bo predložil stvar celemu ministerstvu v posvetovanje. Slovenska niža gimnazija bi bila velika dobrota za deželo. Gimnazija, kakoršna je zdaj, deželi niti polovico toliko ne koristi kolikor stane državo. Prav rad bi Vam tedaj v kratkem poslal veselo novico, da je gimnazija za Slovence slovenska.

Sv. Lucija ob Soči. (Izv. dop.). Došli so 10. t. m. k nam 4 dunajski inženirji, mej njimi en jud, poslani od c. k. vlade merit železnico, ktera bi imela iti skoz Sv. Lucijo. Ostali bodo tu več časa. Zdi se nam, da vže slišimo rezgetanje in vriskanje železnega konja dirjajočega čez svetolucijske mostove.

Načelniki cestnih odborov: kanalskega, tolminskega, bolškega in cerkljanskega imajo spisano dobro utemeljeno prošnjo do visokega c. k. ministerstva notranjih zadev za podelitev državne podpore, da se dodela nova cesta ob levem bregu Soče, od Kanala do Sv. Lucije in dalje od Tolmina do Kobarida. Želi se tudi, da postane ta cesta kedaj državna; od Kanala do Avč je vže skor gotova. Da bi nam dohajalo le samo dobro po novih cestah, ki se nam obetajo, in po starih!

Naši ljubi sosodje Kozariščani zidajo svojo mlekarnico. V Volčah se jočejo po č. g. kaplanu Valentinčiču, ki je odšel kot farni oskrbnik na Šl-viško goro. Podrli so staro šolo do tal in zidajo zdaj čisto novo na tajistem mestu. Še lani pa je dobil zvonik farne cerkve Volčanske novo kositarjevo streho. Lepo delo so dobro izvršili domači, tolminski mojstri. Ker je streha ravno vrh zvonika, jo vsak vže od daleč lahko vidi in lepo delo hvali.

Za letošnji maj omislili so si pobožni Volčani lep kip lurske Matere Božje, slovesno so ga blagoslovili ter postavili v oltar, okoli kterega se vsak dan rano zberajo ter zaupno kličejo: „Brezmadežno spočeta devica, prosi za nas!“ Mi pri Sv. Luciji pa smo si izvolili letos za kraljico cvetočega maja: milostno mater sveto-gorsko.

F.

Iz Tolmina. (Izv. dop.) Vsak ud „Tolminske hranilnice in posojilnice“ mora vplačati en goldinar vstopnine in pa en delež za 5 gold., ako hoče biti deležen dobička na koncu leta. Od teh pet goldinarjev tečejo obresti po 4 $\frac{1}{2}$ %, tako da na koncu leta ima obresti po 4 $\frac{1}{2}$ % in pa po vrhu dobiček. V tem zmislu je treba ljudstvo poučevati.

Kdor hoče vzeti na posodo, mora vplačati en goldinar vstopnine in pa en delež za pet goldinarjev, kajti le udom se sme izposojevati, drugim ne. Zato pa se izposojevalcem vtrga onih šest goldinarjev koj pri posojilu in se vpišejo kot udje. To se zgodi samo prvi krat, ko kdo vzame na posodo, potem ne več. Prosimo torej, da olikanci pojašnjujejo to stvar nevednim.

Recimo, eden hoče imeti na posodo 100 gold. in sicer prvi krat. Izposojevalec ne dobi celih sto gold., nego odbije se mu vstopnina en gold. in pa 5 gld. delež, toraj skupaj šest gold., in pa tudi pol leta naprej obresti, kakor to delajo vse posojilnice. Pri vknjižbi so pa stroški večji, zato se pa tudi več vtrga pri posojilih.

Opozarjamo zopet rodoljube na Tolminskem, da pomagajo nevednemu ljudstvu, ter grede na roke načelstvu, ki je prevzelo težko a silno potrebno nalogo. Vsaka dobra stvar ima svoje nasprotnike, tako tudi naša posojilnica. Neka starodavna nezaupljivost do našega trga še precej kviri. Toda ta nezaupljivost zgine, ako vsak pomisli, kateri možje imajo celo stvar v rokah. Ako se ne zaupa sedanjim udom načelstva in nadzorstva, potem pa res ne vemo, komu sploh smemo zaupati.

Iz vipavske doline. (Izv. dop.) Ker niste prejeli, g. urednik, že dalje časa nobenega dopisa iz vipavske doline, nadejam se, da najdejo te vrstice mesto v Vašem cenjenem listu.

Odkar je pogorela predilnica v Ajdovščini, odletel je dober zaslužek ne le delavcem in trgovcem, tudi voznikom, koji so, dasi oddaljeni od trga, radi si tam kaj prislužili. Vsled tega se tudi ljudem ne bo ljubilo toliko plesati; sicer pa smo slišali tudi veselo vest, da g. župan križki ne dovoli več plesa. Enako je obljubil tudi g. župan črniški. Hvala jima! Saj se pa tudi grde reči gode pri plesih. Na letošnji velikonočni ponedeljek — tudi

tak praznik jim ni bil svet — so v bližnjih Velikih Žabljah prebodli tamošnji plesalci moža, ki je takoj mrtev obležal in več nedoraslih otrok zapustil.

Naša dolina se s cerkvami in zvoniki vedno bolj oplešuje. V Žabljah in v Vrtovinu so pred malo leti sezidali nove zvonike, v Kamnjah in Šturjah so jih lepše „ošpičili“, v Črnicah in v Gojačah pa jih letos sezidajo, oziroma dozidajo. Vrli Vrtovinci si pa še letos napravijo tudi novo cerkev.

Iz dolinske županije. (Izv. dop.) Dan za dnem čitamo po časopisih, kako se je tu ali tam napovedala vojska rujavemu hrošču. V naši občini je vse tiho, kakor bi tega mrčesa ne bilo. Po družih deželah občinski i tudi deželni odbori dajejo nagrade pridnim pokončevalcem, a istrski deželni odbor v svoji večini bi menda rajše dovolil nagrado za pokončevanje Slovanov, kakor hroščev. Celo šolske oblasti v tej zadevi molče, ali pa bodo razposlale ukaze potem, ko že hrošča več ne bode. Saj se je lani šolskim vodstvom dopis za stavljenje kozic doposlal še le potem, ko so bile že cepljene. Dopisnik ima radi hroščev neki posebni nasvet; vojakov je dosti in vojske ni, naj se torej napove vojska hrošču, da bodo pri tem skusili svoje sile vojaki prostaki, kakor poveljniki; menimo namreč kmečke ljudi, ki so po hrošču najbolj prizadeti, in pa njihove poglavarje: župane in višje predstojnike.

V petek 11. t. m. proti večeru počela je med gromom i bliskom padati toča. Škode ni storila, ker je bila redka in med dežjem. Več jo je bilo na Jezeru, Dragi, Nazircu, Kozini in višje gori.

Iz gorenje Vipavske, 12. maja. — Če bodo naša podjetja tako zadevale nesreče, kakor zadnji čas, bode Ajdovščina-Šturje kmalo brez industrije. Dne 12. aprila je pogorela velika predilnica z 17.000 vreteni, in 11. maja je ogenj popolnoma končal tvornico za testenino — makaroni. Prva je pogorela po nesreči. Kako lahko pride med naglo vrteča se kolesa droben pesek, ukreše se iskra in dosti je. Bombaževoga prahu je vedno dovolj v vrtečem se zraku in preden se še prav delavec zave, je že švignil plamen po dolgem stroju in na kviško do stropa. Posode z vodo so bile pripravljene in drugi delavci so popustili svoje stroje ter hiteli k ognju. Ali vse polivanje je zastoj, gosti sapo zapirajoči dim jih sili bolj misliti na samega sebe. V dveh urah je bila vsa lepa naprava v razvalinah.

Že mesec dni spravljajo potrte stroje in drugo opravo iz začrnelega zidanja, pa še niso izdrli vseh železnih vezi in močnih stebrov, če tudi dan na dan dela nad 50 ljudi. Prodali bodo v kakih plavž vso železnino, za dobre štiri vagone je bode. — Da bi se le kmalo nova predilnica osnovala, nasledki požara čutijo se povsod.

Dne 11. maja na jutro ob 3 in pol uri preplašil nas je zopet zvon iz spanja. Gorela je z velikim plamenom g. Nussbaumova nova tovarna za testenino. Ravno se je za njo odprlo delovanje in je že radi snažne in pristne robe dobivala več naročil, kar požar vse delovanje ustavi. Pogorelo je do zidovja čisto vse. Težko, da bi se g. podjetnik lotil z novega zidati, nismo blizo železnice, naj je tudi ob vodi Hubelj obilno gonilne moči.

Kako je ogenj nastal, se ne ve. Eni dolže cigane, ki so prejšnje dneve se tod okoli vlačili, drugi zopet tatove, ki so nameravali nakrast različne jestvine. Bilo je namreč veliko napravljene robe in drugi dan so nameravali razpošiljati. Lahko se je z vžigalnico pri suh

deskah za zaboje kaj prijelo, ki je počasi tlelo in okoli tretje ure na jutro z velikim ognjem vsplamtelo.

Na gašenje ni bilo misliti. Ljudje so dospeli k pogorišču, ko je bilo že vse v ognju. — Hvala Bogu, da je bilo obkrat mirno vreme, sicer bi bilo še veliko več škode. Obe tovarni ste bili zavarovani, a delavci so zgubili zaslužek. —

Iz Borovnice dne 14. maja. (*Bolezen*). Tukaj pri nas že delj časa razsaja bolezen, tako imenovana — „škrlatica“, katera zelo nadleguje otroke. Veliko jih je tudi že pobrala bela žena za to boleznijo. Posebno umirajo otroci od 1—3 leta. Ker pa je ta bolezen nalezljiva, zato je višje oblastvo zaukazalo, da so morali zapreti šolo. In takó je že od 22. aprila zaprta naša trirazredna šola, katera ostane toliko časa zaprta, dokler bolezen ne poneha popolnoma. Bog daj, da bi nas kmalu zapustila ta morilka!

D.

Volče. Pričakoval sem zaman, da bi katero spretnejše pero bilo opisalo za Volče jako zanimivo nedeljo 29. aprila. Ta dan je gosp. Ig. Valentinčič, priljubljeni naš kapelan pri sv. maši po jedrnatih pridigi in kratkem nagovoru vzel od nas slovo, ker je premeščen kot farni oskrbnik na St. Viškogoro. Pri zadnji besedi „z Bogom“ je vse ljudstvo v cerkvi zaplakalo, kar je kazalo, kako priljubljen je bil g. kapelan pri nas, in kako težko se nam je od njega ločiti.

Prečastiti gospod kaplan, zdaj farni oskrbnik! V zahvalo za Vaše lepe nauke in vsestranske dobrote, katere ste nam delili, Vam kličemo v slovo: „Z Bogom! Bog Vas ohrani še mnogo let čilega in zdravega! Vam pa sv. Viškogorčani presrečno čestitamo k Vaši pridobitvi“.

Ravno isti dan o 1 in pol uri popoldne so gospod župnik s pomočjo dveh duhovnikov pred župniščem blagoslovili podobo (soho) lurške Matere Božje. Potem so jo prinesle štiri belo oblečene deklice v procesiji v farno cerkev; slovesnega spreveda udeležilo se je vse starešinstvo, učiteljstvo, šolska mladina in neštivilna množica ljudstva. Postavili so podobo v altar na evangeljski strani. Po odpeti „Češčena bodi Kraljica“ imeli so gosp. župnik tej slavnosti primeren ginljiv govor o brezmadežni Devici, za tem je sledil sv. rožni venec, pete litanije in sv. blagoslov.

Dasi je bilo vreme vsled dežja neprijetno, vendar nedelja 29. aprila 1894. l. ostane nam vsem gotovo v najboljšem spominu.

a

Novice iz raznih krajev.

Današnji številki našega lista dodali smo dve stranici priloge, na kar opozarjamo naše čč. čitatelje. —

Duhovniške vesti iz Trsta. Č. g. J. Benedik, župnik v Brezovici, je dobil župnijo Movraž. Č. gosp. Ant. Nedved, župni upravitelj v Šterni, postal je župnik ravno tam. Č. g. Fr. Ryšlavy, kapelan v Zvonečah, je dobil župnijo Mune.

Jasne besede in odločne. „V liberalizmu mora gledati kristjan neprijatelja Jezusovega in vere, katoličan neprijatelja cerkve in papeža, vladar neprijatelja društvenega reda, ljudstvo neprijatelja svojega blagostanja, države neprijatelja svoje velikosti in trajne slave; na posled vsaki človek neprijatelja Božjega in svojega“. Tako sodi o liberalizmu hrvatski pisatelj v knjigi „Almanak hrvatske bogoslovne mladeži“ objavljen o priliki 50letnice škofovskega posvečenja Leona XIII., o kojeg knjigi je prinesel zadnji zvezek „R. K.“ kratko oceno in iz njega smo posneli tudi gori navedene besede.

Iz Trsta na sv. Goro. Dopisu iz Gorice o procesiji na sv. Goro dodamo še te vrstice došle nam od tržaškega romarja. Lepo in jasno vreme se je napravilo v nedeljo dne 6. maja, kar vleklo je človeka iz Trsta v Gorico, kjer se je imela drugi dan vršiti slovesna procesija na sv. Goro. Gotovo ni bilo nobenega, ki ne bi želel se vdeležiti te prelepe slavnosti, toda žal premnogim radi opravkov in drugih okolnosti ni bilo mogoče. Vendar se je še precejšnje število Tržačanov zbralo na južnem kolodvoru. Že z vlakom ob 4 popoldne je odšel v Gorico vlč. gosp. župnik sv. Jakoba, Karol Mosè se poprečno 40 Marijinimi hčerami „Figlie di Maria“. Pridružilo se jim je nekaj drugih romarjev. Večina romarjev pa so odšli še le z večernim vlakom ob 8^{1/4}. Člane trž. kat. družbe z društveno zastavo sta vodila predsednik A. Karis in podpredsednik mons. Buttignoni. Tudi iz okolice smo videli prav lepo število romarjev; največ jih je bilo od sv. Ivana, koje je vodil tamošnji kaplan č. g. A. Furlan. Lepo in ganljivo je bilo čuti iz vozov, kjer so bili romarji zdaj pobožno in zbrano molitev, zdaj krasno prepevanje Marijinih pesmi, ki so milo donele zunaj po večernem zraku. Skoro na vsakej postaji so se nam pridruževali novi romarji z duhovniki. V Gorico smo došli o polnoči. Koj na postaji se je razvila zastava kat. družbe, okolo te smo se postavili in potem smo prepevaje stopali v mesto. Prišli smo do stolne cerkve, katera je bila že polna romarjev. Ob 1^{1/4} po polnoči so se začele sv. maše; mnogo romarjev se je obhajalo.

Med tem časom so se razne procesije iz goriške okolice in dežele zbirale v Solkanu; ob 3^{1/2} pa je veliki zvon stolne cerkve dal znamenje, da se je začela pomikati glavna procesija. Naprej smo šli tržaški okoličani, zdej zastopniki goriške Vincencijeve družbe, za temi tržaške „Figlie di Maria“, tržaška kat. družba, goriška kat. družba vsak se svojo zastavo in na zadnje za kapiteljskim križem bogoslovci in duhovniki goriški, njim na čelu preč. g. prošt mons. Andrej Jordan.

Kaj veličastno je bilo ko smo stopali po prijaznem Solkanu. Skoro raz vseh hiš so nas pozdravljale plapolajoče papeževe, slovenske, avstrijske in druge zastave. Tu in tam so po oknah celo sveče gorele in tudi vaške svetilnice so ostale vžgane, akoravno je bil že beli dan. Tudi smo zvedeli, da je bil prejšnji večer Solkan krasno razsvetljen. Slava vrlim Solkancem, ki tako ljubijo Marijo! Pri vhodnih stebrih na sv. Goro je bil napravljen velik slavolok. Pri drugi kapelici sredi hriba smo došli večji del solkanske procesije in potem smo se skupno pomikali po lepej a strmej poti. Bilo nas je na tisoče in tisoče. Ko smo bili že skoro blizu vrha sta bila cerkev in prostor okolo cerkve tako natačena, da smo se zelo počasi naprej pomikali. Med tem časom je začelo močnejše deževati. Na zadnje pa smo vendar le vsi srečno prišli do zaželenega svetišča, v katerem pa ni bilo prostora dovolj za vse romarje. Potem se je dostojno vršilo cerkveno opravilo (glej dopis iz Gorice).

Pretresljiv je bil toliko v slovenski kakor v italijanski propovedi oni odlomek, ko sta govornika opominjala romarje, naj molijo prav goruče k Mariji, da odvrne od Ogerske strašno nesrečo, ki ji je ravno oni dan pretila, namreč civilni zakon. Hvala Bogu, danes ko to pišem, je nesreča že odvrnjena in smelo trdim, da k srečnemu izidu cele stvari je mnogo pripomogla Marijina priprošnja.

Tudi dan 7. maja l. 1894 bođe ostal se zlatimi črkami zapisan v zgodovini svetogorske božje poti, kljubu deževnemu vremenu se je procesije vdeležilo gotovo nad 3000 romarjev in okolo 100 duhovnikov.

Duhovniki Salezijanci, kojih red je bil ustanovil Don Bosco v Turinu, nameravali so razširiti svoje koristno delovanje tudi po naših krajih; zato sta te dni

potovala skozi Trst dva duhovnika tega reda, ki sta imela dotične govore že v Gorici, Kopru, Piranu, Poreču, Rovinju in Pulju. Tudi v Trstu je bil že določen drugi binkoštni praznik za tak govor v Jezuitski cerkvi, pa je vlada to zabranila, češ, da ni dovoljeno pobirati miloščine za tuje zavode.

O Binkoštnih praznikih je bilo birmancev v stolnici sv. Justa blizu 1000. Tržačani so ob ugodnem vremenu v velikem številu prirejali izlete po morju in na suhem. Tudi več tujcev je obiskalo Trst, ko so šli gledat Postojnsko jamo.

Tudi otroci že! Neka Al. Tamburlini v Trstu, 13-letna deklica, je bila od matere posvarjena zavoljo porednosti. To pa je šlo ošabnej deklici toliko k srcu, da je sklenila umoriti se. Kupila si je za 20 novč. strupene tekočine ter je polovico izpila. Hitra zdravniška pomoč jej je menda rešila življenje. Vprašamo pa: kaj je nadejati se od deklice, ki je že v tej nežni starosti tako pokvarjena? Dobra malo!

Nesreča. Nek R. Delvecchio je skočil tako neprevidno raz voz tramvaja, da je padel z levo nogo pod kolo, ki mu je strlo nogo pod kolonom, da mu jo bodo morali menda odžagati. Previdnost zavaruje mnogo nesreč!

Nova cerkev presv. Srca Jezusovega v Gorici. V Gorici je razstavljen načrt nove cerkve, ki se bo zidala na starem pokopališču. Plan je res lep, vsem ugaja. Res pametna je misel, sezidati na posvečenem kraju, kjer počivaju ostanki pokojnih prednikov, cerkev, da se prostor ne proda in porabi za posvetna poslopja. Da bi Bog obudil mnogo imovitih darovalcev, ki bi omogočili podjetje v slavo in čast presv. Srcu Jezusovemu! Žal, da je bivši mirodvor daleč od škofovskega poslopja in od Bogoslovnice. Sicer bi jako kazalo, zidati tamkaj novo stolno cerkev.

„Nove državne šole reši nas o Gospod!“ Te besede so hudo zbole glasilo nekaterih mlajših učiteljev „Soče“ v Gorici. Na poziv naročnika, naj jej odgovorimo, objavljamo danes uvodni članek, v kojem je *načelni odgovor* „Sočinemu“ hujskanju. „Soča“ se huduje na nas, da ne privoščimo učiteljem onih „mrvic“, koje dobijo z novo šolsko postavo, dočim se je duhovnikom zdavno zboljšala plača. Nam je težko odgovarjati, ker si želimo miru in zloznosti z dobrimi učitelji, katere resnično spoštujemo. Odgovarjamo vendar kratko: Ni res, da učiteljem ne privoščimo bolje plače, ali nočemo da se to ljudstvu skriva in se mu meče peska v oči. Sicer pa objavimo v kratkem, *kake „mrvice“ plačujejo naše vborne občine za šolo.* Duhovnike plačuje država ne dežela in še manj okraji, kar je za naše vborne davkoplačevalce razlika za 50%. Kar pa država plačuje duhovnikom, je le skopo *povračilo* za bogate cerkvene ustanove, katere je država odvezela cerkvi. Nasprotno pa je bil šolski zalog namenjen za pokojnino učiteljem, v začetku *cerkveni denar.* Menimo pa, da duhovnikom gre po naukih liberalnega gospodarstva, katerega se učitelji uče v pripravnicah, večja plača nego njim. V resnici pa si morajo duhovniki beračiti plačo od hiše do hiše in še ne segajo včasih tako visoko ko učitelji. Tudi je duhovnikov *le polovica* toliko ko učiteljev. Ali bi hoteli morebiti tudi gospodiči s palčko in cigareto beračiti plačo od hiše do hiše kakor duhovniki? Za veselo šalo dostavimo še *židovsko-liberalno frazo* iz „Soče“, *da brez nove državne šole* (ki je pri nas od leta 1869), *bi bili še vedno v temi srednjega veka.* Takim paglavcem zapišimo dvojko iz zgodovine.

Telefonska postaja se bode osnovala na Opčinah ter zvezala s centralno postajo v Trstu.

Velikansk požar je vpepelil dne 9. t. m. zvečer skladišče lesa trgovcev Livaditi, Wisniker in Mankoč. Gorelo je s toliko silo, da se je morala požarna straža zadovoljiti s tem, da je ogenj omejila, da se niso vžgala bližnja poslopja. Čarobni in grozni žar se je odsvital daleč na okrog, videli so ga tudi v Piranu, in celo v Divači, kakor se piše, so ga zapazili. Škode je okolo 100.000 glđ. Ni treba omenjati, da se je nabralo veliko število radovednega ljudstva krog pogorišča, da so mnogi splezali na drevesa in na hišne strehe, da bi bolje opazovali uničujoči plamen. Sreča, da ni bilo burje, sicer bi se bil ogenj lahko grozno razširil. Kako je nastal ogenj, se še ne ve. Oškodovani so bili menda vsi zavarovani. — Istega dne se je bil unel ogenj tudi v novo izdelani čistilnici riža na Campo Marzo, kojega so pa delavci sami zadušili, in pa na nekem parniku v novem pristanišču, ki tudi ni imel posledic.

Pogreb samomorilca in katolišk duhovnik. Nedavno se je usmrtil v Trstu mladenič (morijo se navadno le mladi ljudje, stari čakajo smrti), kojega pogrebni sprevod (navadno demonstrativno sijajen) seveda ni imel duhovnika. Ko pa pride ta sprevod do pokopališča sv. Ane, zahtevali so spremljevalci od duhovnika, ki je bil drugega mrliča tja spremil, da bi blagoslovil tudi krsto samomorilca. Ker se je pa duhovnik seveda branil to storiti, bral mu je zato „Indipendente“ levite, češ da to ni krščanska ljubezen. Kaj pa da! uprav od lista, kakoršen je „Indipendente“, naj bi se kat. duhovnik učil krščanske ljubezni! Odgovoril mu je dotični gospod v listu „Il Popolo“, kakor mu je šlo.

Židje v cerkvi pri pridigi! Znano je, da prihajajo že več let v Trst italijanski cerkveni govorniki za mesec maj. Mej drugimi ima v jezuitski cerkvi majne govore o. Zocchi, jezuit, znan kot učenjak in govornik. To vedo tudi židje pri tržaški čenči „Il Piccolo“ in zato, glejte no, prišli so prosit dovoljenja, da bi smeli stenografovati (zapisovati) njegove govore, kar pa se jim na njihovo veliko žalost ni dovolilo. Pa bi se zlo motil, kdor bi mislil, da so hoteli „Piccolovi“ židje s tem pripomoči, da bi se tembolj razširile verske resnice, koje izvrstno razlaga o. Zocchi, med krščanskim ljudstvom. Židu je le za denar — za denar gre celo v cerkev poslušat katoliške cerkvene govore!

Dopolnilne volitve v deželni zbor goriški. Vsled smrti g. I. F. Del Torre, je izpraznjeno v deželnem zboru goriškem jedno mesto. Pokojni je zastopal Gradišče, Kormin, Tržič in Červinjan. Nov poslanec se bo volil 14. junija v Gradišču.

Občni zbor „Slov. Alojzijevišča“ v Gorici ni bil dné 17. t. m., ampak bode še-le junija meseca.

— Nabral je za slov. Alojzijevišče na Svetogorskem 7. maja vlč. g. L. Rutar 60 glđ.; neimenovani daroval je 5 glđ.

Porotniki. Primorsko prizivno sodišče javi, da se snidejo goriški porotniki dné 20. junija ob 9. uri. — Predsednikom je imenovan dvorni svetovalec in predsednik c. kr. okrožnega sodišča g. Pavel Sbisà, podpredsednikom pa svetovalca deželnega sodišča gg. Jožef Gorjup in Ambrož Flegar.

Zrelostni izpit odsvetovali so delati na goriškej gimnaziji izmed 22 osmošolcev *osmim (!)*

Vredništvo „Vrteca“ je prevzel po smrti g. Ivana Tomšiča, c. kr. profesor g. Anton Kržič.

40 letnico službovanja praznoval je 7. t. m. blag. gospod Franc Hafner, ravnatelj ženskega učiteljišča v Gorici. Zasluženemu in priljubljenemu ravnatelju došlo je mnogo čestitek. Bog ga nam ohrani še mnogo let!

Nesreča. V Solkanu padel je delavec A. Belinger raz 3 metre visok zid in se tako močno poškodoval, da je v goriškej bolnišnici umrl.

Strela je ubila med Nogaredom in sv. Vidom v Furlaniji 20letnega mladeniča po imenu Godeassi. Varuj nas Bog nagle smrti!

Uboj. Dnó 29. aprila zvečer sprla sta se v ulici Vetturini v Gorici radi neke ničarije mesarja Mihael Devetak in Anton Mengotti. Poslednji besen zasadil je prvemu dolgi nož naravnost v srce. Nesrečni 21letni mladenič se je zgrudil takoj mrtev na tla. Zločinca so kmalu potem zaprli. Priznal je zločin.

Česki Sokolci so prišli, tako se poroča, te dni v Lion na Francosko, ogledat si razstavo; pa so imeli smolo, ker so jim uzmoviči pri dohodu na kolodvoru pokradli prtljago. Sicer so jih francoski telovadci iskreno pozdravili, pa to jim ni nadomestilo ukradenega blaga.

Velikansk štrajk so osnovali te dni v premogokopih v Moravski Ostrovici; štrajkovalo je približno 15.000 delavcev. Vsled tega je ravnateljstvo v veliki zadregi, ker ne more točno izvrševati naročil na premog. Žalosten nasledek štrajka je bil, da je osem orožnikov, ki so hoteli zabraniti napad štrajkovcev na delajoče, streljalo na nje ter so jih 10 usmrtili. Radi tega je stavil v državnem zboru poslanec Pernerstorfer nujni predlog, naj se izvoli odsek 20 članov, ki bi preiskoval o uzrokih teh žalostnih pojavov. Uzroki so pač znani: navadno krivične zahteve od strani samopašnih delodajalcev, katerikrat tudi pretirane zahteve od strani delavcev. A drugo je, kako odstraniti te uzroke? Ubogim delavcem se pride kmalu do živega, s silo se jih zunanje pomiri, lakota jih prisili k delu. A ne tako lahko je priti do živega bogatim podjetnikom-kapitalistom, kakor je n. pr. žid Rothschild, kdo mu more kaj? Do teh ne pride državna sila. Zato ne bodo štrajki nehali, dokler ne bo zavladala popolna pravičnost po načelih Kristusove vere; tako uči Leon XIII.

Živi pokopani. Blizu Gradca je šlo nedavno sedem preiskovalcev v neko jamo „Lurloch“. Neprestani deževni nalivi so pa prouzročili hudournike, ki so deroč v to jamo zajezili vhod, da preiskovalci niso mogli nazaj. Osem dnij so preživeli nesrečneži v tem gotovo ne zavidnem položaju hraneč se z malo hrano, koje so bili uzeli s seboj, in kar so jim potem v zabojčku spuščenenem po vodi poslali živeža od zunaj. Po raznih mučnih naporih posrečilo se je gozdnemu pristavu g. Putick-u iz Ljubljane, da so po njegovem načrtu z dinamitom razstrelili skalovje v jami in rešili žive pokopane gotove smrti. Veliko veselje je zavladalo med tamošnjim prebivalstvom, ko se je rešitev tako srečno sponesla, a tem zadovoljnejši so bili rešenci, ko so po 8 dneh zopet dihali nadzemeljski zrak. Eden njih, 15 letni dijak Hajd, je bil tako oslabel, da ni spoznal svojega brata, pa je že okrevalec. — Tudi iz tega žalostnega dogodka se nam je učiti, da velja povsod rabiti previdnost. Kdor visoko leta, lahko nizko pade in se ubije; pa tudi, kdor globoko pod zemljo ruje, ni brez nevarnosti. V gori navedenem dogodku velja še opomniti, da je šla ta sedmorica v jamo vzlic slabemu vremenu le zato, da so te km o v a l i z neko drugo družbo.

Ubežnik. V Fari (Furlanija) zasledili so vojaka-tatú. Da bi se ognil pravici je ubežal. V Gradišču so ga djali pod ključ.

„Dom in Svet-a“ je izšla 10. številka z raznovrstno vsebino in 8 slikami.

Koledar.

Dné 20. maja, 1. pobink. ned. Presv. Trojica.

„Meni je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji“ — pravi Kristus svojim apostelnom — „pojditorej in učite vse narode“. „Učite jih držati vse, karkoli sem vam zapovedal. Jaz sem z vami — do konca sveta“. V kratkih pa jasnih potezah vidimo tu narisano velevažno nalogo kat. Cerkev: osrečevati časno in večno vse narode, učiti jih živeti, ne po naukih človeških, ampak Kristusovih. In to nalogo izvrševala bo katoliška Cerkev do konca sveta, ker ž njo in le ž njo ostane Kristus, da jo uči vso resnico po sv. Duhu in krepi s svojo milostjo. Kristjan, v katoliški Cerkvi je tvoje izveličanje, živi po njenih naukih in dosegel je boš. —

„ 21. „	sv. Feliks Kant.
„ 22. „	sv. Julija d.
„ 23. „	sv. Deziderij.
„ 24. „	Praznik sv. Rešnjega Telesa. Pobožno počastimo v zakramentu Jezusa!
„ 25. „	sv. Urban pp.
„ 26. „	sv. Filip Ner.
„ 27. „	Ned. 2. pobink. Ev.: prilika o veliki večerji. sv. Magdalena Pacička.
„ 28. „	sv. German šk.
„ 29. „	sv. Avguštin šk.
„ 30. „	sv. Ferdinand kr.
„ 31. „	sv. Angela Mer. d.
„ 1. junija,	Srce Jezusovo. Ljubimo to presv. Srce, ki nas neskončno ljubi!

Za kratek čas

Dijaški koledar.

Dijak vpraša tovariša: „Ti, kateri dan meseca je danes?“

— Drugi (odgovarja gledajoč v svoj mošnjček): „Tako nekako dvajseti“.

— Prvi: „Kaj pa je treba zato gledati v mošnjček?“

— Drugi: „No, to je moj koledar. Moj mošnjček namreč ima dva oddelka. Od 1. do 10. je v desnem srebrenem, v levem bakrenem drobiž; od 10. do 20. je v desnem bakrenem drobiž, v levem pa nič; od 20. do 30. pa ni ne v desnem ne v levem nič.“

Odgovorni urednik in izdajatelj J. Slavec.

Kje se je utopil!

Gospod: „O ta neznosna vročina! Nobene niti ni več suhe na meni“.

— Častnik: „O to še ni nič! Moj tovariš se je nedavno tako spotil v postelji, da se je v tej vodi utopil“.

Iz naravoslovja.

Učitelj: Katera žival je najbolj pametna?

Učenec: Trakulja (dolga črva, ki se zareži v človeškem telesu).

Učitelj: Kako je pa to mogoče?

Učenec: Zato, ker trakulja ne zgubi lahko glave.

Zdravniško.

Zdravnik: „Kako pa je vaše spanje po noči, prijatelj?“

— Bolnik (ki pa je še opravljal svojo službo): „O tega nimam čisto nič, gospod doktor“. — Zdravnik: „To je jako slabo, kaj mora biti temu vzrok?“ — Bolnik: „No, jaz sem ponočni čuvaj!“ — Zdravnik: „To je vaša sreča, sicer bi vas imeli za hudo bolnega“.

Urniki službe božje.

I. Cerkevni govori v slovenskem jeziku v Trstu.

1. Pri sv. Antonu nov. vsako nedeljo in praznik ob 6 zjutraj in ob 3 popoldne.

2. Pri sv. Antonu star. vsako nedeljo in praznik ob 6^{1/2} zjutraj in ob 3^{1/2} popoldne.

3. Pri sv. Jakobu vsako nedeljo in praznik ob 9 zjutraj in ob 3 popoldne.

II. Cerkevni govori v slovenskem jeziku v Gorici.

1. V stolni cerkvi vsako nedeljo in praznik ob 6 zjutraj.

2. Pri sv. Ignaciju na Travniku in pri sv. Vidu na Placuti vsako nedeljo ob 6 zjutraj.

3. Pod Turnom vsako drugo nedeljo ob 6 zjutraj.

4. V semeniški kapeli vsako nedeljo ob 3 popoldne.

5. Na Kostanjevici vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2^{1/2} popoldne za ude 3. reda sv. Franciška.

Listnica uredništva.

G. Zakrajan. — Srčna Vam hvala za spise; kakor vidite, nam je še ostalo vašega gradiva. Žalostna resnica je, kar pišete v listu: oni, ki bi mogli in morali, se radi zatajijo v odločilnem trenutku. Pa odgovarjal bo vsak za-se! — Eden je še na dolgu.

G. J. J. v Zadlgu. Oprostite, Vaš dopis ni za javnost.

G. dopisniku iz Mačkol; brezimnih dopisov ne sprejmemo; ako je pa res, kar pišete, naznanite tatove dotični oblastnji.

Prihodnja številka „Prim. Lista“ izide dne 7. junija.